Disha Bahuuddeshiya Shikshan, Paryatan, Va Paryavaran Vikas santhas Ramtek
Regd. No. 1024/Nagpur/2000
RAVIKANT RAGIT PRASHASKIYA MAHAVIDHYALAYA, RAMTEK.
(RAVIKANT RAGIT ADMINISTRATIVE COLLEGE, RAMTEK)
Mouda Road, Ramtek.
(Recognised by Maharashtra State Govt. & Affiliated to K.K. Sanskrit University, Ramtek)
(Recognised by UGC Under Section 2(f))
Web Side- www.rradministrative.com Mob. No. 7972600074 Mail Id. rracollege@yahoo.com

RRPM/IQAC/2024/03 Date: 25/04/2024

DECLARATION

This is to declare that the information, reports, true copies and numerical data etc. furnished in this file as supporting documents is verified by IQAC and found correct.

Hence this certificate.

ASSISTANT PROF. D.V. NEWARE	**PROF. R.V. RAGIT**
IQAC- Co- Ordinator	PRINCIPAL
Ravikant Ragit Prashaskiya	Ravikant Ragit Prashaskiya
Mahavidyalaya	Mahavidyalaya
Mouda Road, Ramtek	Mouda Road, Ramtek

शोधरत्नम्

Śōdharatnam

(अन्ताराष्ट्रिय-परिषदः वृत्तान्तः समर्पितशोधपत्राणां सङ्ग्रहः च।)

PROCEEDINGS
OF
THE INTERNATIONAL CONFERENCE
ON
"Dharma, Dharmaśāstra and Culture"

(17th & 18th August, 2022)

Chief Editor
Prof. Madhusudan Penna
Vice Chancellor (Off.)
Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek

Executive Editor
Dr. Dinakar Marathe
Director. Sanskrit Adhyayan Kendra Ratnagiri Sub-Centre

राष्ट्रहिताय संस्कृतम्

Organized by
Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek
(Accredited with A+ Grade by NAAC)
Bharatratna Dr. Pandurang Vaman Kane
Sanskrit Adhyayan Kendra
Ratnagiri Sub–Centre

in association with
R.E.Society's Gogate Jogalekar College, Ratnagiri
Siddhanta Knowledge Foundation
Sanskriti Sanvardhan & Sanshodhan Pratishtan, Mumbai

2023

Title	शोधरत्नम् – Śōdharatnam (अन्ताराष्ट्रिय–परिषदः वृत्तान्तः समर्पितशोधपत्राणां सङ्ग्रहः च ।)
ISBN	978-93-92938-65-8
Published by	Dr. Ramachandra Joshi Registrar, KKSU, Ramtek
Chief Editor	Prof. Madhusudan Penna Vice Chancellor (Off.)
Executive Editors	Dr. Dinakar Marathe (Director, KKSU, Ratnagiri Sub-Centre) Dr. Kalpana Athalye (Head, Dept. of Sanskrit, GJC, Ratnagiri)
Editors	Miss. Kashmira Dali Shri. Aashish Aathavale
Co-editors	Dr. Manoj Shinde Shri. Avinash Chavhan.
Review Committee	Prof. Parag Joshi Dr. Shivaram Bhatt Dr. Gopikrishna Reghu Dr. Upendra Bhargava

© Copyright with Publisher

Place	Bharatratna Dr. Panduranga Vaman Kane Sanskrit Adhyayan Kendra, Ratnagiri Sub-centre
Publication Year	10 Jan. 2023
Edition	First
Price	650/-
Coverpage	Shri. Umesh Patil

The kavikulaguru Kalidas University does not hold any responsibility regarding the content, language, originality, plagiarism, or views expressed in this book by the writers of the articles or research papers. The respective author is solely responsible.

58	चित्पावन वा कोकणस्थ ब्राह्मणांमध्ये असलेल्या वैशिष्ट्यपूर्ण कुळाचारांचे अध्ययन	डॉ. मृदुला काळे	419
59	कोकणातील आदिवासींच्या लोककलांमधून प्रतिबिंबित होणारी आदिवासी संस्कृती	सीमा वीर	431
60	रत्नागिरी जिल्ह्यातील रत्नागिरीचे देवी भगवती मंदिर	संयोगिता सासणे	441
61	महाभारतातील कथांचा भारताबाहेरील कलाविष्कार	अमृता कुलकर्णी, दिपाली पटवदकर	448
62	श्रीमद्वासुदेवानन्दसरस्वती विरचित शिक्षात्रयग्रन्थान्तर्गतपुरूषार्थ संकल्पना	ज्ञानेश्वर नेवारे	461
63	गुप्तहेरसंघटनेसंदर्भात कौटिलीय अर्थशास्त्र आणि श्री.भि.वेलणकरविरचित कौटिलीयार्थनाट्य यातील साम्य आणि भेद	सुवर्णा केवटे	466
64	गीतेमधील 'धर्म' या शब्दाचा आदि शंकराचार्य आणि लोकमान्य टिळक यांनी अनुक्रमे शांकरभाष्य आणि गीतारहस्य या ग्रंथांमध्ये विषद केलेल्या अर्थाचा समांतर अभ्यास	मैथिली कुलकर्णी	479
65	भारतवर्षाच्या इतिहासात वाल्मिकी रामायणाचे संस्कृत साहित्यात योगदान	गौरी दुद्दलवार	485
66	श्रीमद् वासुदेवानंद सरस्वती यांचे साहित्य आणि धर्मशास्त्राचा इतिहास : एक तौलनिक अभ्यास	सपना चिन्नुरकर	492
67	पांडुरंग वामन काणे यांचे धर्मशास्त्रातील योगदान	वर्षा मसुरकर	497
68	इहवाद आणि धर्म : धर्मशास्त्राचा इतिहास या बृहद् ग्रंथाच्या संदर्भात एक अभ्यास	अद्वैता कुलकर्णी	511
69	देवराईच्या परंपरेतून पर्यावरणाचे रक्षण	कल्पजा जोगळेकर	517
70	स्त्रियांचा उपनयन संस्कार	राधा देशकर	524
71	पौर्णिमा आणि संस्कृती	प्रियंका ढोकरे	529

ISBN 978-93-93938-65-8

62. श्रीमद्वासुदेवानन्दसरस्वती विरचित शिक्षात्रयग्रन्थान्तर्गत पुरूषार्थ संकल्पना

ज्ञानेश्वर नेवारे

सारांश

श्रीमद्वासुदेवान्दसरस्वतीटेंबेस्वामी महाराजांच्या जीवनचरित्र्याविषयी व त्यांच्या शिक्षात्रय ग्रंथातील आचार विचार, धर्म, संस्कृतीची चर्चा प्रस्तुत शोधपत्रात कलेली आहे. श्रीमद्वासुदेवानन्द हे दत्त उपासक असून त्यांनी आपल्या दिव्य प्रज्ञेनेप्रमाणभूत अशा ग्रंथाची रचना करून धर्म, सम्प्रदाय व भारतीय संस्कृतीचे संरक्षण आणि संवर्धन करण्याचे कार्य त्यांनी केले. महाराष्ट्राच्या या भुमीमध्ये अनेक थोर साधुसंतांनी जन्म घेऊन लोकोध्दारासाठी सदैव तळमळ केली, वारकरी, नाथ, दत्त, समर्थ, या अनेक सम्प्रदायातुन अनेक आत्मानुभवी श्रेष्ठ सत्पुरुष उदयास आले. त्यातीलच दत्त सम्प्रदायातील वासुदेव गणेश टेंब्ये यांचा परिचय प्रस्तुत शोधपत्रात केलेला आहे.

"शिक्षात्रय" ग्रंथाची रचना करून त्यामध्ये कुमार शिक्षा, युवशिक्षा, वृध्द शिक्षा हे तिनं प्रकार क्रमाने आदर्श ब्रह्मचर्याश्रम्, आदर्श गृहस्थाश्रम, आदर्श सन्यासाश्रम, यां विषयीची चर्चा त्यात दिसून येते. प्रस्तुत शोधपत्रात या विषयावर प्रकाश टाकला आहे. प्रस्तुत शोधपत्रात पुरूषार्थ संकल्पना मांडली गेली आहे. आचरणाचे नियम, अर्थ, काम, मोक्ष त्यांचे फळ याचे स्पष्टीकरण करण्यात आले आहे. तसेच सदाचाराने धर्म,धर्मातुन संपत्ती व धर्माला ला विरोध न करता संपत्तीचा विषय उपभोग व नंतर मोक्ष इ. विषयाची चर्चा प्रस्तुत शोधपत्रात केलेली आहे.

प्रास्ताविक

भारतभर पायी चालून धर्म आणि संस्कृतीचे रक्षण करणारे दत्त स्वरूप श्रीमद्वासुदेवानंद टेंब्ये स्वामी आद्य गुरू शंकराचार्य यांचा आदर्श घेऊन लोकोध्दारासाठी परिव्राजक म्हणून नावारूपास आले.मुळचे कोकण प्रांतातील रत्नागिरी जिल्ह्यातील सावंतवाडी जवळ असलेले माणगाव या गावी अत्री गोत्र असलेल्या कऱ्हाडे ब्राह्मण कुळात पिता श्री गणेश टेंब्ये व माता रमाबाई यांच्या पोटी श्रावण वद्य पंचमी शके १७७६ (१३-८-१८५४ रोजी) या तिथीला वासुदेवानंद यांचा जन्म झाला. लहानपणापासून ब्रह्मचर्याश्रमाचे पालन, सर्व शास्त्रांचे ज्ञान त्यांनी अवगत केले होते. गुरूंच्या आदेशानुसार यथोचित विवाह करून गृहस्थाश्रमात प्रवेश केला पण पुर्वीपासून वैराग्य वृत्ती त्यांना स्वस्थ बसू देत नव्हती विवाहानंतर ही त्यांची धर्माला अनुसरून उपासना शास्त्रविहीत कर्मे ते करीत असत. रोज स्नान संध्या वंदन करून प्रपंचातून परमार्थ कसा साधता येतो हे त्यांच्या चारित्र्यावरून दिसून येते.पत्नी निवर्तल्या नंतर तिचे अर्ध्वदैविक आटपवून अवघ्या १३ दिवसांनी त्यांनी संन्यास घेतला. स्वतः आचरणात आणलेले नितीनियमाने कर्म साधना करून या इहलोकात जगत् कल्याणासाठी कार्य केले. संपूर्ण भारतभर पायी परीक्रमा करून दत्त सम्पदायाचा प्रचार प्रसार करून सोबत धर्म, संस्कृती, कर्म उपासना ज्ञान यांची शिकवण आपल्या उपदेशातून समाजास दिली.

Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek

Ratnagiri Sub-Centre

Bharatratna Dr. Panduranga Vaman Kane Sanskrit Adhyayan Kendra

Organised

International Conference on Dharma, Dharmaśāstra and Culture

in association with

R. E. Society's Gogate Jogalekar College, Ratnagiri;

Siddhant Knowledge Foundation & Sanskriti Sanvardhan & Sanshodhan Pratishthan, Mumbai

(17th and 18th August 2022)

Certificate

This is to certify that, Dyaneshwar Newarre

has participated in the International Conference on *Dharma, Dharmaśāstra and Culture* Organised at Ratnagiri, Maharashtra on 17th and 18th August 2022 by Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University, Ramtek - Ratnagiri Sub-Centre - Bharatratna Dr. Panduranga Vaman Kane Sanskrit Adhyayan Kendra in association with R. E. Society's Gogate Jogalekar College, Ratnagiri; Siddhant Knowledge Foundation & Sanskriti Sanvardhan & Sanshodhan Pratishthan, Mumbai and presented Paper on श्रीमद्वासुदेवानन्दसरस्वति विरचित - शिक्षात्रयान्तर्गत पुरुषार्थ संकल्पना.

Dr. Kalpana Athalye	Dr. Dinakar Marathe	Prof. Madhusudan Penna
Convener	Convener	Vice Chancellor (I/C),
International Conference	International Conference	KKSU, Ramtek